

## Sports a "L'Esquella de la Torratxa" del 1904

Dr. R. Badius i Juli

"L'Esquella de la Torratxa" ha estat el setmanari més popular que ha existit a Catalunya i el que ha tingut més llarga durada. Sens dubte, ha estat també una de les publicacions que més han contribuït a que el gran públic aprengués a llegir i escriure en la nostra llengua.

La vida del setmanari està estretament lligada a "La Campana de Gracia" (setmanari satíric, republicà i anticlerical) que Innocenci López Bernagosti, propietari de la "Llibreria Espanyola" publicava des del 1870, doncs "L'Esquella" necessità tres naixements per sortir setmanalment amb regularitat.

Era l'any 1872, quan sense motiu el Governador, Bernardo Iglesias, suspengué la publicació de "La Campana de Gracia". En López decidí substituir-la temporalment i així sorgí "L'Esquella de la Torratxa", perquè "si no volen sentir campanades; doncs sentirán esquellots". El 5 de maig del 1872, sortí per primer cop "L'Esquella", amb el mateix director, en Josep Roca i Roca, i els mateixos redactors i col·laboradors que "La Campana". Només en publicaren quatre "esquellots" (números del setmanari) i ben aviat també arribà la suspensió. Fou substituïda ràpidament per "La Tomasa" (nom d'un campana molt popular a Barcelona) que durà fins que es tranquil·litjà l'ambient.

L'any 1874 nova suspensió governativa per a tres mesos de "La Campana de Gracia"; conseqüència immediata, "ha mort La Campana", doncs visca "L'Esquella". Quatre esquellots més i altre cop prohibició.

A principis del 1879, li cau a "La Campana" una nova suspensió, aquesta vegada judicial i aleshores comença de manera definitiva la llarga vida de "L'Esquella de la Torratxa". El setmanari, que surt el dia 16 de gener, es presenta com "Periòdich satirich, humoristich, il·lustrat i lliterari, donarà al menos uns esquellots cada setmana". D'aquesta manera, "L'Esquella" que en paraules de Roca i Roca, havia nascut "per fer un favor", es convertia en trimilenària, en gairebé setanta anys.

En els inicis les ànimes del setmanari foren l'esmentat Roca i Roca i l'Apelles Mestres, aquest com a escriptor i dibuixant, autor de la primera capçalera, en la que una corrua de gent arrosega una esquella gegant.



ESGRIMA PRÁCTICA



Un esblazo

SPORT CÒMICH



La passa.

SPORT TRÀGICH



El patinatje.

CORREDORS



Els que corren per gust.



Els que corren per foca.

"L'Esquella" es distingia per la puntualitat absoluta d'aparició, cada divendres, i per un republicanisme mai desmentit, d'acord amb les idees d'en Antoni López, successor del seu pare des del 1895 i d'en Roca i Roca. Era una revista típicament barcelonina, que caricaturitzava els barcelonins i que realitzava campanyes contra el Municipi. Satiritzava la política municipal i els negocis tèrbols que es poguessin fer a l'Ajuntament.

Roca i Roca, que generalment signava P del O i de vegades P.K., escrivia setmanalment la "Crònica", vertader editorial de cada número, on exposa-

va les idees i les crítiques d'actualitat. Quan voluntàriament, el 1907 deixà "L'Esquella", el succeí en aquest paper durant uns quants anys en Prudenci Bertrana i al 1915 en Màrius Aguilar, que més endavant s'alternarà amb Francesc Pujols, Gabriel Alomar, Lluís Capdevila, Domènec Guancé, i a partir de 1926 fins el 1936, Francesc Madrid.

A "L'Esquella" mai li mancaren signatures il·lustres, tant literaries com artístiques. És gairebé impossible fer una llista completa dels escriptors i artistes que van passar per la revista; alguns ho feren amb pseudònims que fan encara més difícil la

AL CAMP MUNICIPAL



En va 'l bando perdigot corre, salta, crida y trota:

la colla dels aixarite li fica á dins la pilota.

LA CASSA



Cassa major.



Cassa menor.

UNA FAMILIA SPORTIVA

UNA FAMILIA SPORTIVA



Sport de la mujer.



Sport del avi.



Sport del senyoret.



Sport de l'avia.



Sport de la senyoreta.



Sport del marit.

identificació. Entre els escriptors esmentarem en Frederic Soler, "Pitarra", que li havia donat el títol al setmanari, en Pompeu Gener, en Narcís Oller, en Frederic Rahola, en Bori i Fontestà, en Josep Carner, en Rovira i Virgili i entre els dibuixants, en Josep Lluís Pellicer, en Lluís Labarta, en Modest Urgell, en Pere Ynglada, en Feliu Elias, "Apa" i el seu germà en Lluís Elias "Anem", en Gaietà Cornet, en Josep Bagaria, en Josep Ma Junoy, en Xavier Gosé, en Xavier Nogués, en Joan Gris, en Valentí Castanys i en "Remigiús" (pseudònim que amaga-va el nom d'un prestigiós tisiòleg, el Dr. Dargallo).

Els dos puntals artístics d'una llarga temporada de la publicació, foren en Josep Costa, "Picarol", especialitzat en caricatures polítiques i en Ricard Opisso, el dibuixant de multituds. Extraordinària fou la col·laboració d'en Santiago Rusiñol que durant vint anys escribi un "glossari" que signava amb el pseudònim de "Xarau", rèplica del que "Xenius" publicava a "La Veu de Catalunya".

Durant la Dictadura de Primo de Rivera, "L'Esquella" hagué de moderar-se per força i en acabar aquesta, es llençà decidida a la lluita política. La República fou rebuda entusiàsticament i no menys



volitat d'algunes situacions familiars o que simplement facilita un joc de paraules relacionat amb fets de la vida diària. La crònica setmanal, escrita pel director i els "esquellots", estan dedicats a las pica-balles entre l'Ajuntament, republicà i l'Església, per motiu de la processó del Corpus, que no tingué aquell any l'ajud econòmic municipal; a la vaga dels perruquers, que demanaven el descans dominical; i als problemes de l'alcalde Boladeras i els possibles substituïts en cas de dimissió.

En el número esmentat hi participen solament quatre dibuixants, "l'Yda", en Miró, en Llopart i en "Picarol". "L'Yda", Pere Ynglada i Sallent, era l'autor de la portada i de les pàgines centrals, totes d'ambient hípic, en el que aquest artista estava força especialitzat (vegeu APUNTS, març 1984). Ramon Miró i Folguera fou durant molts anys, el dibuixant que completava tots els espais que els col·laboradors més importants havien deixat buits. Joan Llopart i Tresserras és l'autor d'un únic acudit, de tema futbolístic-municipal, resolt amb estil vigorós i definit. Ja hem dit que Josep Costa i Ferrer fou un dels puntals de "L'Esquella", on comença a dibuixar pel 1903, tot estrenant el pseudònim de "Picarol". Els seus dibuixos que eren de línia simple, acompanyats de peus agudíssims, foren ben aviat popularíssims entre els lectors del setmanari; a més "Picarol" fou el creador gràfic d'un "senyor Esteve", que representava tots els defectes de la burgesia catalana, ben diferent del "senyor Estve" d'en Rusiñol.

Pensem que encara que l'esport fos ridiculitzat en aquest número especial de "L'Esquella", és interessant recordar-lo, perquè ens informa sobre les activitats esportives més populars a primers de segle al nostre país. Sabem doncs que el futbol, el ciclisme, les carreres atlètiques, el patinatge, l'esgrima, els esports hípics, la boxa, la caça i la pesca, eren esports coneguts a Catalunya, país on com es llegeix en el poema d'en Pep Llauné, la "ceba (de l'esport) creix (creixia) com totes les malures".

eufòria va provocar la proclamació de l'Estatut. Al 1936 es va fer càrrec del setmanari el Sindicat de Dibuixants Professionals, que dona a "L'Esquella" un estil d'humor modern, inèdit a casa nostra i a Europa. En total es publicaren 3097 números, fins el 6 de gener de 1939.

Foren molt populars els Almanacs de fi d'any, els números extraordinaris i els especials, dels que s'arribaren a imprimir uns 35.000 exemplars. Entre aquests números especials, creiem mereix ser recordat el 1327 publicat el 10 de juny del 1904, dedicat als "Sports".

En el número s'inclouen més de vint acudits i un llarg poema, de crítica gairebé caústica per l'esport i els esportistes. En la totalitat dels acudits, l'esport es el pretext que permet comentar, més o menys durament, els afers municipals del moment, la fri-

SPORTS DE MARIT



Qui mana buda, se 's va al celatz.

que 's bestrugiu) subota enirán i parar las preciosas coleccions allí reunidas? (Tal vegada a Siamonze abont en més de una ocasió s'ha tractat de traustradurats?)

Falg sabedor de las nevas preocupacions a La Parilla, y m' agrada veure com se 's cura. Si defensas al Arxib, participador als frases, si defensas als frases participador al Arxib, diposít venurable de las más eruditas gioras celastanas. (Quia compromís pala paridgion)

Entre amigues:  
—Vaja, vaja, ja sé que al ditim t'has decidit a seguir a aquell comarcal tan rich.  
—No, noya, t'equivocas en all qui m' entusiasma i mi, y de una cosa t'altre hi ha moltíssima diferència.

LA GUILLADURA SPORTIVA

Aquesta cosa creix com totes las maluras, y es tant lo que s'arella, que ara mateix veurém que las criaturas (si l'afició sportiva s'aguanta fort) naixeran a la terra sols per Sport. L'Sport ara es el trust de totes las rarasas. Per Sport se cultivan y's fan de gust un sens fi de bestiesas com son las lluytas d'homes y las de galls de gossos y de ratas y de caballs. Per Sport també molts van ab dobles ulleras, corrent com a dimonis, cullint la pols de setze carreteras. Ossos de pantomima semblan talment aquests "chauffeurs" que volan pitjó que'l vent. Y pel mateix motiu que l'un munta ò s'entrena ni há qui passa las horas hivern y estiu ab jochs de tota mena; hi ha qui's proba la forsa aixecant un pes pro cap d'aquestas cosas serveix de res. Es a di'alguna n'hi há qu'es hasta profitossa...

SPORTS DE MARIT



Qui an f'agra mán... no veu abiat...

Mes que ab oli de fetje de bacallá y mes que ab Somatosa,<sup>2</sup> s'enforteix l'individu ab Sportsmen's Club<sup>3</sup> desde'l sistema ósseu al sistema Zub. Jugá a saco<sup>4</sup> ab els peus, es un dels mes grans passos per exemple, per fernos sapats hereus (y per caure de nassos), mentres venen els dias, no molt llunyans, que podrém transportarnos sols ab las mans. Usant un nom humil hi ha Sport que's porta l'oli, pel mon enter es digué que al any dos mil la seva fama voli. Pro es cambi, n'hi ha algun altre de tant rebech que sols el nom ja sembla tot un renech. Aquí patim del mal qu'una cosa importada, per estranya que sigui, per garrafal casi sempre ns agrada. Sobre tot si's fa a Londres ó es de Paris, es chic<sup>5</sup> y Smart<sup>6</sup>.... Nosaltres ho fem aixis. Succeheix ab l'Sport com ab el Modernisme: Una curva aixafada, ò un ganxo tort, qualsevol barberisma, al principi bastava perque la gent titlles de modernista tot lo dolent. Avuy passa altre tant ab la ceva sportiva. El capritxo més raro y estravagant es aquell que més priva. A la nostra alta goma,<sup>7</sup> tot lo extrangé, diu qu'es lo que a la cara li va més bé. Per fè aquí l'elegant, menjèm a la francesa; comprem "Plimsaul brillantes americán" y vestim a l'inglesa. ¿Pot fé'l favor de dirme qui ho sab, si vol, qu'es lo que fem a Espanya ben espanyol? Si per Sport aquí vol ferse a dret y a tort lo que ab aquestas ratllas s'ha vulgui di, tolerarse no's...pot. Perque hi ha certas cosas que no están bé ni que de moda's fassin per l'extrangé. Quan sigui bo, aprenguemho tot lo qu'ns vé sportat, farem una bona obra. Pro'l dolent retornemho, que ab el nostre'ns en sobra de género averiat.

Pep Llauné

LA GUILLADURA SPORTIVA

Aquesta cosa creix com totes las maluras, y es tant lo que s'arella, que ara mateix veurém que las criaturas (si l'afició sportiva s'aguanta fort) naixeran a la terra sols per Sport. L'Sport ara es el trust de totes las rarasas. Per Sport se cultivan y's fan de gust un sens fi de bestiesas com son las lluytas d'homes y las de galls de gossos y de ratas y de caballs. Per Sport també molts van ab dobles ulleras, corrent com a dimonis, cullint la pols de setze carreteras. Ossos de pantomima semblan talment aquests "chauffeurs" que volan pitjó que'l vent. Y pel mateix motiu que l'un munta ò s'entrena ni há qui passa las horas hivern y estiu ab jochs de tota mena; hi ha qui's proba la forsa aixecant un pes pro cap d'aquestas cosas serveix de res. Es a di'alguna n'hi há qu'es hasta profitossa...

1. Chauffeurs: es refereix als conductors d'automòbils de primers de segle. Era costum portessin espectaculars abrics de pell.
2. Somatosa: preparat farmacèutic, format principalment per albumoses, obtingut per digestió artificial de la carn. Es deia que 5 g. de Somatosa corresponien a 50 g. de carn de badella.
3. Sportsmen's Club: club poliesportiu "elegant" fundat a Barcelona al coment del segle. Estava situat al Parc de la Ciutadella.

4. Saco: nom vulgar del joc de pilota a mà i de paret.
5. Chic: paraula francesa utilitzada per l'alta societat, aimant de tot lo extranger, per a indicar distinció, elegància.
6. Smart: paraula anglesa utilitzada per la mateixa societat per a indicar elegància.
7. Alta goma: de gomós, home exageradament curós en el vestir i que segueix rigorosament la moda; goma: conjunt de gomosos; fer goma: exhibir-se publicament el gomós, passejar-se; alta goma: alta societat de gomosos.

